

Appreciating Our Children For Who They Are and Unlocking the Potential They Possess Within

חנוך לנער על פי דרכו

Part II

November 5, 2015

Rabbi Shmuel Silber

rabbisilber@suburbanorthodox.org

1. שמונה עשרה

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב, וְתִשְׁכַּח בְּתוֹכָהּ כְּאֶשֶׁר דִּבַּרְתָּ, וּבָנֵה אוֹתָהּ בְּקִרְוֹב בְּיָמֵינוּ בְּנֵין עוֹלָם, וְכִסֵּא דָוִד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תִּכְיֶן. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם.

To Jerusalem, Your city, may You return in compassion, and may You dwell in it as you promised. May You rebuild it rapidly in our days as an everlasting structure, and install within it soon the throne of David. Blessed are You, Lord, who builds Jerusalem.

2. שמונה עשרה

אֵת צִמְחַח דָּוִד עֶבְדְּךָ מְהֵרָה תִצְמִיחַ, וְקִרְנוֹ תָרוּם בִּישׁוּעָתְךָ, כִּי לִישׁוּעָתְךָ קָרִינוּ כָּל הַיּוֹם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִצְמִיחַ קֶרֶן יִשׁוּעָה.

May the offshoot of Your servant David soon flower, and may his pride be raised high by Your salvation, for we wait for your salvation all day. Blessed are You, Lord, who makes the glory of salvation flourish.

3. זריעה ובנין בחינוך (ט')

צמיחה ובנין אלו שתי פעולות שונות.

צמיחה היא תהליך טבעי בעולם הזה: מה שנורע באדמה

צומח מעצמו. עץ צומח מאליו. מרח צומח מאליו.

בנין הוא דבר שאדם עושה. מניח יסוד, ואחר-כך מניח

נדבך על-גבי נדבך עד שחבית מוכן.

4. משנה מסכת אבות פרק ה משנה כא

הוא היה אומר בן חמש שנים למקרא בן עשר למשנה בן שלש עשרה למצות בן חמש עשרה לתלמוד

5. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מב עמוד א

קטן היודע לדבר – אביו לומדו תורה וקריאת שמע. תורה מאי היא? – אמר רב המנונא: תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. קריאת שמע מאי היא? פסוק ראשון.

6. בראשית פרק יד פסוק יג

וַיְבֹא הַפְּלִיט וַיִּגַּד לְאַבְרָם הָעִבְרִי וְהוּא שֹׁכֵן בְּאַלְנֵי מִמְרָא הָאֲמֹרִי אַחִי אֲשַׁכֵּל וְאֲחִי עֵנָר וְהֵם בְּעַלֵי בְרִית-אַבְרָם: וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אַחִיו וַיִּרְקַח אֶת-חַנְיָכִיו יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מְאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד-דָּן:

And Abram heard that his kinsman had been taken captive, and he armed his trained men, those born in his house, three hundred and eighteen, and he pursued [them] until Dan.

7. שיחות הרב צבי יהודה (158)

(A) אומר אברהם: אין לי יחס של "כשיה דווח". התן יכול להישרד. אחרי כן מגלגל רחמי-של-עולם שלשלה סיבות כך שמתעוררת מלחמה ולוש נמצא בין השמיים. כשהוא נודע לאברהם, מה תוכו כלפי קרובו שנתקן עצמו מאלוהיו יודק את הצידי"ם, מביט את התמיכים שלו, הלטידי הישיבה שלו בה היה קרא בשם ר'. זאת מסיחה-נפש פתך ענקית של אהבת ובריחה, שנמשכת מחמת ר' דמקות כ"י של אברהם אבינו. "אהב את המקום אהב את הבריחה".

(B) האהבה אל ברא עולם ויצר האדם - נמשכת אל כל בני האדם. זאת אהבה ענקית אבמלחמה, שכוללת אף אדם מקולקל, ער-כ"י בניסה למלחמה צבאית, הפקוח עצמו פתך אהבת הבריחה, מסיחה-נפש ממש.

8. זריעה ובנין בחינוך (כ"א)

א. דוגמא אישית. החיוב הגדול של החורים הוא לשמש דוגמא. כל ילד רוצה באופן טבעי להזדהות עם הוריו ולחקות אותם. אם הדוגמא שהם מראים היא טובה, והיחס שבין החורים והילד הוא יחס בריא, יחס לבבי וחם, אזי באופן טבעי הילד ירצה להיות כמו אביו שלו, וחילדה תרצה להיות כמו אמה. אחד מעיקרי החינוך החשובים ביותר הוא הדוגמא תאישית. אם הורים דורשים מילדים דברים שהם עצמם אינם עושים - הם עלולים לקלקל את הילדים לגמרי.

9. זריעה ובנין בחינוך (ב"ב)

(A) אם אני בונה ילד ומקנה לו מעלות, ואיני מתייחס לכוח הצמיחה שלו - אזי כוח הצמיחה הולך ומתנוון, והילד נהיה רבובט. מסתמא הוא עושה מה שאמרו לו, אבל אין בו חיות פנימית. כשהילד הזה יגדל - גם אז יעשה מה שצריך, אבל יזמח עצמית לא ותחיה לו. מפני שיוזמח עצמית באה מכוח הצמיחה וכוח הצמיחה כבר מזמן התנוון וטרקב. נשאר "אדם רבובט".

(D) אם נתנים לילד לעמוח ולגדול מבלי לבנות אותו - יוצא פרא אדם.

אם בונים את הילד מבלי להתייחס אל כוח הצמיחה שבו - עושים ממנו רבובט.

(C) הצירוף של שני הדברים יחד, של כוח הצמיחה ומעשה חבנין, זהו החינוך.

זאת אומרת: צריכים לבנות ילד בחתייחסות אל צמיתתו.

10. זריעה ובנין בחינוך (כ"ב - אהבה)

אהבה

(A) נתבונן קצת בדרכי החינוך. מה הן הדרכים הנכונות שיש ללכת בהן כאשר אנו באים לחנך את ילדינו.

(B) אחד הביולוגים הגדולים מצא דבר נפלא. הוא השווה את מצבם של בעלי-חיים שונים ביום הלידה שלחם, לילד ביום הלידה שלו. התברר שהילד, מצד המבנה והתיפקוד שלו, חיזו צריך עוד שנת-עיבור כדי להגיע למצבם של בעלי-חיים. זאת אומרת שההריון של תשעה חודשים הוא בדיוק החצי ממה שצריך כדי שהתינוק יהיה יצור שלם. כידוע כל בעלי-חיים כשהוא נולד, הוא הרבה יותר עצמאי מאשר תינוק אנושי. התלתול בן ששה שבועות, כבר מקפץ. חסיח בן חסוס חולך תוך שעות, וכן כל בעלי החיים מתחילים להיות פעילים סמוך מאוד ללידתם. רק אחרי שנה מגיע התינוק למצב התפתחות שבעל חיים מצוי מגיע אליו תוך זמן קצר.

(C) טוען הביולוג שיש כאן כוונה ביצירת אדם. שנת הגידול הראשונה היא החלק השני של ההריון, ותפקידה להיות "רחם סוציאלי", כהגדרתו של הביולוג. הרחם התרחב, העובר נמצא כבר בחיק המשפחה, ב"חלק השני של ההריון" הוא צריך לקשור יחסים עם אבא, עם אמא, עם האחים והאחיות, מפני שזו היא התעודה והתכלית של האדם, להיות בתוך חברה. לא כמו בעלי-החיים החיים לעצמם.

(D) המסקנה העולה מכך היא שהתינוק צריך לחימצא בתוך ח"עריסה" של הבית. בלשון אחרת: חוס. פעם גידלו את ילדי הקיבוצים בבתי תינוקות. שם טיפלו בהם. האמהות באו במשך היום, בגיל הצעיר - לחניק אותם, ואחר-כך טיפלו בהם, והם ישנו בבית התינוקות. במשך הזמן הקיבוצים שינו את השיטה, וכיום התינוקות נמצאים אצל הוריהם. מדוע בא השינוי מפני שהם ראו שהתפתחותו של הילד אינה טובה.

(E) ילד זקוק לחום של הבית, וחום פירושו אהבה. הרבה אהבה. ילד גדל דווקא מתוך אהבה.

11. זריעה ובנין בחינוך (כ"ז-כ"ז - ענישה)

- (A) הדברים הללו קשורים לכלל טסף: בלי מידות טובות איראפשר לחנך. אם אדם אינו עובד על עצמו, על המידות שלו, איננו יכול לחיות מתוך.
- (B) בספר מנחת שמואל, מביא מחבר הספר בשם רבו, ר' חיים מוולאז'ין: "בזמן הזה קשות אינם נשמעים". אם אומרים דברים קשים הם לא נשמעים. נשמעים רק הדברים הרכים והטובים. "ומי שאין טבעו לדבר רכות וממהר לכעוס על עושי עוול, ובפרט כשלא ישמע לו - פטור ממצוות תוכחה". זהו פסק של ר' חיים מוולאז'ין: אדם כעסן אינו יכול לחוכח.
- (C) מצוות חינוך מעוגנת במצוות תוכחה. לכאורה יוצא שאדם כעסן - פטור מחינוך. אלא שאיראפשר להיפטור מחינוך, מפני שסוף־סוף האבא נשאר אבא. לכן, הוא מוכרח לשלוט על עצמו. כבר לפני מאה וחמישים או מאה וארבעים שנה פסק ר' חיים שאין להשתמש בדברים קשים. על אחת כמה וכמה כיום, ובפרט עם ילדים. בדברים קשים אין מועילים כלום. אדרבא, הדברים הקשים - מזיקים. מוכרחים להשתמש אך ורק בדברים רכים. מה לעשות כאשר הילד איננו שומעו צריך להגיד פעם ופעמיים עד שהילד שומע. זוהי החכמה של חינוך, לדעת איך לדבר ומתי לדבר.
- (D) סניף לדברים האלה הוא נושא האיומים. איומים אינם דבר פריא, ולכן צריך לחזור מאיומים על ילדים. אין פירוש הדברים שלא צריך לדרוש מן הילד, או שצריך לוותר לו בכל פעם שהוא מושך בכתפיים, אבל לא צריך לתת לילד את החרגשה שהוא קאָים. יש למצוא את חסיגטון החיובי כיצד להעביר את הדרישות שצריך לדרוש מן הילד וראה לקמן בנושא "עקביות", ודבר זה עדיף עשרת מונים על חסיגטון השלילי, סיגטון שנכנס תחת ההגדרה של איום.